

Наталія Миронівна Нечипор,
молодший науковий співробітник
Академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
м. Львів, Україна

УДК 378.178

ВПЛИВ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЯКІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

В статті проведено аналіз нормативно-законодавчих актів по проблемі професійної підготовки військових спеціалістів ВС України; раскрыта суть термінів «якість професійної підготовки» і «педагогічна кваліметрія»; проведено аналіз показателів інтегрального якості підготовки військових спеціалістів; виявлена зв'язь між рівнем безпеки освітнього середовища та якістю професійної підготовки в вищому військовому навчальному закладі, що створює основу для розвитку особистості військовослужбовця.

Ключові слова: безпечна освітня середовище, якість професійної підготовки, педагогічна кваліметрія, вище військово-навчальне заклад, розвиток особистості.

This article deals with analysis of regulatory and legal framework relating to the problem of professional training of military men of the Ukrainian Armed Forces; the essence of the terms "professional training quality" and "pedagogical qualimetry" is determined; the analysis of integrated quality indices of military specialists training is conducted; the relation between the safety level of educational environment and the professional training quality in the Higher Military Educational Establishment is revealed and create a base for military man personality development.

Key words: safe educational environment, professional training quality, pedagogical qualimetry, Higher Military Educational Establishment, personality development.

Система військової освіти передбачає якісну професійну підготовку військових фахівців, їхній особистісний розвиток. На професійну підготовку військовослужбовців впливає безпечне освітнє середовище (БОС), що є однією з вирішальних складових системи військової освіти. Тому наше дослідження зосереджує увагу на основній проблемі: яким чином і наскільки БОС вищого військового навчального закладу (ВВНЗ) впливає на якість професійної підготовки військовослужбовців, що є однією з умов особистісного розвитку.

Проблему якості підготовки фахівців досліджували В. Безпалько, А. Субетто, А. Лігоцький, Н. Ничкало, З. Курлянд, С. Сисоева, І. Зязюн та інші.

Підготовкою військовослужбовців ЗС України займалися О. Бойко, М. Нецадим, В. Ягунов, Ю. Приходько та інші.

Серед дослідників проблеми безпеки освітнього середовища необхідно згадати Л. Сидорову, Л. Гаязову, О. Обозову, Л. Шевченко, Н. Чеснокова,

В. Пилипенко, С. Петрова, М. Нецадима, В. Єрмоїна, К. Bosworth, L. Ford, D. Hernandaz та інших.

У нормативно-законодавчих актах України визначено основні проблеми професійної підготовки та завдання, що ставляться перед державою, навчальними закладами для подолання цих проблем.

Завданнями нашої статті є аналіз нормативно-законодавчих актів стосовно проблеми професійної підготовки військових фахівців ЗС України; розкриття суті термінів «якість професійної підготовки» та «педагогічна кваліметрія»; характеристика показників інтегральної якості підготовки військових фахівців; виявлення зв'язку між рівнем безпеки освітнього середовища та якістю професійної підготовки у ВВНЗ.

Система військової освіти є частиною національної системи. Вона побудована та функціонує відповідно до єдиних державних законів, стандартів та правил, однак має певні особливості.

Система військової освіти покликана забезпечувати підготовку військових фахівців з високим рівнем

професіоналізму, компетентності, конкурентоспроможності, моральних якостей, військово-професійної та загальної культури. Такі фахівці здатні ефективно виконувати поставлені завдання щодо оборони держави, розвитку особистості та повноцінного засвоєння нових знань упродовж військової служби.

Якість професійної підготовки виступає результатом діяльності багатьох складових системи військової освіти, тому якісна сторона є визначальною у процесі діяльності військових навчальних закладів.

Різні підходи щодо тлумачення терміна «якість професійної підготовки» різняться один від одного повнотою врахування окремих характеристик фахівця: якість отожднюється з однією, головною, професійно важливою характеристикою фахівця за умовного абстрагування від решти його характеристик [1]; якість розглядається з погляду відповідності вимогам державних стандартів вищої освіти [12]; якість підготовки фахівців характеризується у контексті сформованості комплексу окремих властивостей, що складають поняття якості підготовки, з введенням в обіг комплексного або інтегрального показника якості підготовки [13].

Інтегральний показник якості підготовки характеризує інтегральну якість (ступінь сформованості професійно важливих якостей військового фахівця) – своєрідну рейтингову оцінку якості [6]. Цей показник можна отримати, використовуючи кваліметричний метод оцінки якості підготовки військовослужбовців.

Кваліметрія (від латин. *qualitas* – якість і старогрецьк. *metreo* – вимірювати) – це галузь науки, що вивчає та реалізує методи кількісної оцінки якості [12].

Окремої уваги заслуговує *педагогічна кваліметрія*, що вивчає методологію та проблематику кількісної оцінки якості психолого-педагогічних процесів (об'єктів), інновацій та педагогічної діяльності в цілому. Серед дослідників необхідно згадати праці О. Ковальчука, Л. Хведченя, О. Іванова, О. Ануфрієва, М. Нецадима та інших.

Педагогічну кваліметрію доцільно використовувати в оцінюванні якості професійної підготовки, оскільки вона зорієнтована на вимірювання якості навчання, виховання, педагогічних систем, груп у закладах, що задіяні у навчально-виховному процесі тощо.

Не виникає сумніву, що педагогічна кваліметрія є інструментом для отримання вищезгаданого інтегрального показника якості підготовки, що містить комплекс ознак, які характеризують рівень оволодіння системою знань та вміння використовувати отримані знання у процесі власної професійної діяльності. Характеризуючи сформованість професійно важливих якостей військового фахівця М. Нецадим виділяє чотири основні складові або показники інтегральної якості:

- 1) освітньо-професійна підготовка;
- 2) сформованість фізичних якостей;
- 3) виконання вимог військового законодавства і статутів ЗС України у повсякденній діяльності;

4) сформованість морально-психологічних та ділових якостей [6].

Рівень *освітньо-професійної підготовки* військових фахівців містить: загальну ерудицію (обізнаність у сфері соціальних, гуманітарних, економічних, природничих та інших проблемах); військово-наукову діяльність, розв'язання творчих завдань за профілем, результати участі у винахідницькій та раціоналізаторській діяльності; військово-професійну підготовку, що містить три основні критерії: ступені повноти засвоєння військово-професійних знань, усвідомленості засвоєння знань, реалізації засвоєних знань, що визначається на репродуктивному та продуктивному рівнях як у звичайних, так і екстремальних умовах [6].

Наступний показник інтегральної якості підготовки військових фахівців – *рівень сформованості фізичних якостей*, серед яких: сила, швидкість, спритність, витривалість. Вони є визначальними у фізичній підготовці. Окрім формування фізичних якостей, фізична підготовка забезпечує: фізичну готовність військовослужбовця до оволодіння зброєю та бойовою технікою; зміцнення здоров'я, загартування та підвищення стійкості організму до впливу несприятливих умов; стійке перенесення фізичних навантажень, нервово-психічних напружень та несприятливих факторів бойової діяльності.

Розглядаючи *рівень виконання військовослужбовцями вимог військового законодавства та статутів у повсякденній діяльності* необхідно керуватись основними положеннями військового законодавства України (Закон України «Про Збройні Сили України», Воєнна доктрина України, Закон України «Про оборону», Концепція та Стратегія національної безпеки України, Концепція військової освіти в Україні, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року тощо) а також такими ступенями відповідності вимогам статутів ЗС України, як: дотримання правил військової дисципліни та внутрішнього порядку; несення внутрішньої, караульної та гарнізонної служби; виконання розпорядку дня встановленим вимогам у ВВНЗ; носіння відповідної форми одягу; правила поведінки зі зброєю; утримання зброї, спорядження та майна; дотримання правил особистої гігієни тощо.

Важливим показником якості професійної підготовки є *рівень сформованості морально-психологічних та ділових якостей* військовослужбовця. Останні містять: компетентність у власній справі, організаторські здібності, цілеспрямованість, наполегливість, повага, вольовий характер, дисциплінованість тощо. До морально-психологічних якостей належать: сумлінність, чесність, порядність, принциповість, почуття власної гідності, відповідальність, почуття обов'язку, мужність, патріотичність, здатність на самопожертву тощо.

Окрім згаданих, є багато інших якостей особистості, але ми звернули увагу на ті, що забезпечують можливість успішного виконання професійних обов'язків військовослужбовця.

Важливим результатом морально-психологічної підготовки має стати сформована у військового фахівця емоційно-вольова стійкість, як здатність протистояти небезпекам та витримувати негативний емоційний і фізичний вплив на психіку, зберігати активність та результативність його діяльності у складних бойових обставинах [2].

Варто наголосити на тому, що ці складові інтегральної якості підготовки військового фахівця є важливими та універсальними для підготовки військовослужбовців, незалежно від їхнього профілю. Розуміння процесу формування окремих професійно важливих якостей (порівняно з відповідними еталонами) дає можливість здійснювати моніторинг якості підготовки військовослужбовців, комплексний аналіз якості та внесення необхідних змін в управління якістю та ефективністю підготовки військових фахівців у функціонування педагогічної системи в цілому.

Вищезгадані складові інтегральної якості професійної підготовки військовослужбовців формуються завдяки навчально-виховному процесу ВВНЗ, що повинен реалізовуватись у такому освітньому середовищі, яке гарантувало б ефективність, надійність його функціонування та сприяло формуванню складових інтегральної якості. Тому виникає потреба у безпечному освітньому середовищі, що виступає гарантом надійності та захищеності освітнього середовища, його успішного функціонування, що забезпечує якісну професійну підготовку військових фахівців. Отже, БОС впливає на якість професійної підготовки. Цей вплив є позитивним, оскільки БОС виступає плацдармом для якісної професійної підготовки.

Звісно, це не єдина умова якісної професійної підготовки. Така підготовка повинна враховувати інноваційний розвиток суспільства, потреби ринку праці, сучасні небезпеки та загрози, що можуть виникати в освітньому просторі, та особистісному розвитку особистості відповідно до її індивідуальних здібностей та потреб.

Потреби особистості розглядає у своїх працях А. Маслоу, який, після фізіологічних потреб, висуває на перший план потребу в безпеці та стані захищеності [16]. Тому потреба в БОС навчального закладу підсилює важливість, оскільки забезпечує створення стану захищеності як особистості, так і функціонування навчального закладу в цілому. Разом з іншими умовами це сприяє якісній підготовці фахівців, що є основною метою Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. [5].

Національна стратегія розвитку освіти визнає актуальні проблеми, виклики та ризики, що, на нашу думку, мають певний вплив не лише на розвиток системи освіти, але й на рівень безпечного освітнього середовища, яке є невід'ємною частиною цієї системи. Варто виділити декілька з них: недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці; зниження суспільної моралі, духовності,

культури поведінки частини учнівської та студентської молоді; недосконалість системи національного моніторингу та оцінювання якості освіти; недостатній рівень соціально-правового захисту учасників навчально-виховного процесу, відсутність цілісної системи соціально-економічних стимулів у педагогічних і науково-педагогічних працівників, невисокий рівень заробітної плати таких працівників; низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення навчальних закладів; неготовність певної частини працівників освіти до інноваційної діяльності; відсутність системи мотивацій та стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти, нівелювання ризиків у зазначеній діяльності тощо.

Таким чином, основними завданнями для подолання вищезгаданих проблем, загроз та ризиків є: оновлення цілей і змісту освіти на основі компетентнісного підходу та особистісної орієнтації, урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку; перебудова навчально-виховного процесу на засадах розвивальної педагогіки; забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводження навчально-виховного процесу; вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних та керівних кадрів системи освіти, підвищення їх управлінської культури; створення сучасної матеріально-технічної бази для функціонування системи освіти; забезпечення економічних та соціальних гарантій науково-педагогічним та іншим працівникам системи освіти, підвищення їх соціального статусу, престижу педагогічної професії, створення умов для професійного вдосконалення та творчості; розроблення стандартів вищої освіти, орієнтованих на компетентнісний підхід, узгоджених із новою структурою освітньо-кваліфікаційних (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти та з Національною рамкою кваліфікацій [10]; залучення роботодавців до співпраці з вищими навчальними закладами, зокрема до участі у розробленні стандартів вищої освіти, організації проходження практики студентами, розв'язанні питань надання першого робочого місця випускникам [5].

Очевидним є положення Національної стратегії розвитку освіти, що ставить завдання створення БОС для реалізації стратегічних напрямів розвитку освіти та подолання наявних проблем [5].

Реалізація цього завдання вимагає модернізації та розвитку освіти, що повинні бути випереджальною характеру, швидко реагувати на небезпеки, загрози та ризики, які мають місце в державі та світі. Тому існує необхідність у дослідженнях проблеми формування безпечного освітнього середовища, як такого, що буде протистояти та запобігати деструктивним змінам у ньому.

Використані літературні джерела

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст] / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.

2. Військова психологія і педагогіка: підручник [Текст] / авт. кол.: Л. А. Снігур, О. А. Хижняк, Є. М. Подтергера, Е. І. Сарафанюк, К. П. Аветісян, О. Ю. Булгакова; за заг. ред. Л. А. Снігур. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2010. – 567 с.

3. *Гаязова Л. А.* Обеспечение комплексной безопасности образовательной среды и ее психологическое сопровождение. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/obespechenie-kompleksnoy-bezopasnosti-obrazovatelnoy-sredy-i-ee-psihologicheskoe-soprovozhdenie>

4. *Лігоцький А. О.* Освіта і суспільство [Текст]: монографія / А. О. Лігоцький. – К.: НВТ Правник, 1998. – 310 с.

5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року за Указом Президента України від 25 червня 2013 року. – № 344/2013.

6. *Нещадим М. І.* Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика [Текст]: монографія / М. І. Нещадим. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 852 с.

7. *Обозова О.* Психологічна безпека освітнього середовища [Текст] / О. Обозова // Психолог. – 2011. – № 10 (442). – С. 3–6.

8. *Петров С. В.* Обеспечение безопасности образовательного учреждения [Текст] / С. В. Петров. – М.: Изд-во: НЦЭНАС, 2006. – 248 с.

9. *Пилипенко В. Ф.* Обеспечение комплексной безопасности в образовательном учреждении. Теория и практика [Текст] / В. Ф. Пилипенко. – М.: Изд-во «Айрис-Пресс», 2006. – 192 с.

10. Постанова кабінету міністрів України «Про затвердження національної рамки кваліфікацій» від 23.11.2011 р. – № 1341. – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>

11. *Сидорова Л. З.* Пути формирования безопасной образовательной среды педагогического колледжа [Текст] / Л. З. Сидорова // Материалы всероссийского фестиваля педагогических идей «Открытый урок». – М.: Издательский дом «Первое сентября», 2006 г. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://festival.1september.ru/articles/312855>.

12. Советский энциклопедический словарь / науч.-ред. совет: А. М. Прохоров (предс.) и др. – М.: Сов. энциклопедия, 1981. – 1600 с.

13. *Субетто А. И.* Категория качества и эффективности в теории педагогических систем [Текст] / А. И. Субетто // Управление качеством подготовки специалистов в высшей школе. – Горький, 1989. – 127 с.

14. *Хведченя Л. В.* Педагогическая квалиметрия: историко-методологический аспект. Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. – 2011. – № 3. – С. 108–111. – (Сер. 4: «Філалогія. Журналістыка. Педагогіка»).

15. *Чесноков Н. А.* Место и роль педагогической безопасности образовательных систем государства [Текст] / Н. А. Чесноков // Социология образования. – 2007. – № 11. – С. 32–44.

16. *Маслоу А.* Мотивация и личность: перев. А. М. Татлыбаевой. – Переклад за виданням: Abraham H. Maslow. Motivation and Personality (2nd ed.) N.Y.: Harper & Row, 1970 / А. Маслоу. – СПб.: Евразия. – 1999. – Терминологическая правка В. Данченко. – К.: PSYLIB, 2004. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.psylib.ukrweb.net/books/_psyzip/masla01.zip

17. *Bosworth K., Ford L., Hernandez D.* School Climate Factors Contributing to Student and Faculty Perceptions of Safety in Select Arizona Schools // J Sch Health. – 2011; 81. – P. 194–201.

